

Journal of Natural Sciences

№3
(2021)

<http://natscience.jspi.uz>

<u>ТАХРИР ХАЙЪАТИ</u>	<u>ТАХРИРИЯТ АЪЗОЛАРИ</u>
<p>Бош мухаррир – У.О.Худанов т.ф.н., доц.</p> <p>Бош мухаррир ёрдамчиси-Д.К.Мурадова PhD, доц.</p> <p>Масъул котиб- Д.К.Мурадова</p>	<ol style="list-style-type: none">1. Худанов У – Табиий фанлар факултети декани, т.ф.н., доц.2. Кодиров Т- к.ф.д, профессор3. Абдурахмонов Э – к.ф.д., профессор4. Султонов М-к.ф.д, доц5. Рахмонкулов У-б.ф.д., проф.6. Хакимов К –г.ф.н., доц.7. Азимова Д- б.ф.н.8. Мавлонов Х- б.ф.д., доц9. Юнусова Зебо – к.ф.н., доц.10. Гудалов М- фалсафа фанлари доктори (география фанлари бўйича) (PhD)11. Мухаммедов О- г.ф.н., доц12. Хамраева Н- фалсафа фанлари доктори (биология фанлари бўйича) (PhD)13. Рашидова К- фалсафа фанлари доктори (кимё бўйича) (PhD), доц14. Мурадова Д- фалсафа фанлари доктори (кимё фанлари бўйича) (PhD), доц
<p>Муассис-Жиззах давлат педагогика институти</p>	
<p>Журнал 4 марта чиқарилади (хар чоракда)</p>	
<p>Журналда чоп этилган маълумотлар аниқлиги ва тўғрилиги учун муаллифлар масъул</p>	
<p>Журналдан кўчириб босилганда манбаа аниқ кўрсатилиши шарт</p>	

Жиззах давлат педагогика институти Табиий фанлар факултети

Табиий фанлар-Journal of Natural Sciences-электрон журнали

[/http://www.natscience.jspi.uz](http://www.natscience.jspi.uz)

**PEDAGOGIK INOVASIYALARNI HAYOTGA TATBIQ ETISHNING
TASHKILIY ASOSLARI**

Ortiqova L. S. q-x.f.f.d. (PhD) - Jizzax davlat pedagogika instituti
Mamatqulova S - biologiya yo'nalishi, magistr

Annotatsiya: Ilg'or pedagogik tajribani ifodalovchi yana bir mezon uning yuqori natijaga erishishi uchun zamin hozirlashdir. Bunda o'quvchilarning bilimi va tarbiyalanganlik darajasi hisobiga olinishi zarur. Qo'yilgan bahoga, o'tkazilgan tarbiyaviy tadbirlarning soni emas, ularning o'quvchilarni inson sifatida shakllanishiga ta'sirining mezoni sifatida qarash lozim.

Kalit so'zlar: innovasiya, texnologiya, shakli, metodi, pedagogik

Аннотация: еще один критерий, характеризующий передовой педагогический опыт, заключается в том, что он закладывает основу для достижения высоких результатов. При этом необходимо учитывать уровень знаний и воспитанности учащихся. Выставленная оценка должна рассматриваться не как количество проведенных воспитательных мероприятий, а как критерий их влияния на формирование воспитанников как личности.

Ключевые слова: инновация, технология, форма, метод, педагогика

Annotation: another criterion that expresses advanced pedagogical experience is to lay the groundwork for its high result. Bunda should be taken into account of the level of knowledge and upbringing of the students. At the price set, it is not the number of educational activities conducted, it is necessary to look at them as a criterion of their impact on the formation of students as a person.

Keywords: Innovation, technology, form, method, pedagogical

Pedagogik innovasiyalarida izlab topish, o'rganish, tahlillar ostida eng ko'p samara beradiganlarni tanlab olish va ularni amaliyotga qo'llash tartibini belgilab beradigan bu tizimni yaratish maqsadga muvofikdir. Fikrimizcha, buning uchun, birinchidan, innovasiya haqida aniq ma'lumotlar jamg'armasini yaratish bo'lib, buni shakliy ravishda innovatsiyalarni «To'plash jarayoni deb qabul qilamiz».

Innovatsiyalarni to'plovchi Vazirlik tizimida yangi tashkil qilingan markazlar, jumladan, xalq ta'limi xodimlari malakasini oshirish instituti maktabgacha ta'lim rahbarlari malakasini oshirish bo'yicha doimiy ishlovchi Respublika doimiy kursi qoshidagi monitoring markazida va Respublika ta'lim asosiy bo'gin hisoblanadi. Mazkur ishlarni boshqaruvchi Davlat ta'lim standartlari monitoring maktab pedagoglar kengashlari, metod birlashmalari, tuman (shahar) pedagogik xalq ta'lim bo'limlari kengashlari viloyat malaka oshirish institutlarida o'rganib to'plangan pedagogik innovatsiyalarni o'z vaqtida «Tanlovchi» larga etkazish yoki ayrimlarini to'g'ridan – to'g'ri «qo'llovchi» larga yo'llashni muvaffaqiyatlashtirib boradi.

Pedagogik innovasiyalarni tanlashda amaliy ish olib boruvchi «Pedagogik texnologiyalar markazi» quyidagi vazifalarni bajaradi:

- 1) ma'lumotlarning yo'nalishini aniqlaydi;
- 2) joriy qilish va qo'llashda ilmiy – metodik jihatdan yordam beradi;
- 3) metodik qo'llanma, dastur va metodik tavsiyalarni nashrga tayyorlaydi va pedagogik matbuotga uzotadi;
- 4) reyting tizimi, o'quvchilarni maktabga tayyorlash, Davlat ta'lim standartlarini joriy qilishdagi ilg'or tajribalar majmuasini yaratadi.
- 5) xorijiy davlatlardagi ta'lim sohasidagi tajribalarni o'rganadi, taqqoslaydi va tavsiyalar tayyorlaydi;
- 6) amalga tatbiq qiluvchilarni o'qitadi, malakasini oshiradi, tajriba almashuvlar tashkil qiladi;
- 7) pedagogika sohasidagi olimlar, ilmiy izlanuvchilar bilan hamkorlik ishlarini olib boradi;
- 8) innovasiyalarning qo'llanishini dinamik ravishda kuzatib boradi;
- 9) innovasiyaga oid respublika ilmiy – amaliy kengashlari, konferenciya larini o'tkazadi;
- 10) malaka oshirish institutlari, tuman metodika va maktab pedagogik ishlarini yangi ta'lim axborotlari bilan ta'minlab boradi.

Pedagogik innovasiyalarni qo'llash bilan uni to'plab, ilmiy jihatdan xulosalar tayyorlovchi bo'g'in o'rtasidagi «Pedagogik matbuot» asosan nashr ishlari, ommalashtirish, keng pedagogik jamoalar, ilmiy pedagogik xodimlariga ularni etkazish ularning taklif va mulohazalarini olish tajriba – sinov xulosalari asosida innovasiyalarini yanada takominlashtirish ishlari bilan shug'ullanadi.

Ilg'or pedagogik tajribalarni aniqlashda malum mezonlarga asoslanish kerak. Bunda eng muhim mezon o'qituvchi o'z pedagogik faoliyatida qo'llaydigan ta'lim – tarbiyaning yangi shakli, metod va usuldir. Bu mezon ilg'or o'qituvchining oddiy o'quvchilardan ajratadigan eng muhim belgidir. O'qituvchi qo'llaydigan yangilik turlicha: masalan, ta'lim yoki tarbiyaning yangi mazmuni, shakli, metodi, pedagogik mehnatning eng ta'sirchan, takominlashtiruvchi yo'llarini belgalashda iborat bo'lishi mumkin.

Ilg'or pedagogik tajribani ifodalovchi yana bir mezon uning yuqori natijaga erishishi uchun zamin hozirlash dir. Bunda o'quvchilarning bilimi va tarbiyalanganlik darajasi hisobiga olinishi zarur. Qo'yilgan bahoga, o'tkazilgan tarbiyaviy tadbirlarning soni emas, ularning o'quvchilarni inson sifatida shakllanishiga ta'sirining mezoni sifatida qarash lozim.

Bundan tashqari, ilg'or pedagogik tajribaning qulayligi va tejamlliligini hisobga olish lozim. Chunki yuqori natijaga erishishda o'quvchilar va o'quvchilarning kuchini, vaqtini tejash ularni toliktirishdan asrash ham muhimdir.

Ilg'or pedagogik tajribaning o'z – o'zidan emas, balki ommaviy tajriba, shakllangan tajribalar, boshka o'qtuvchilarning ish uslubi bilan vorislik asosida tarkib topishi uning ta'sirchanligini oshiradi va tarqatilishini osonlashtiradi. Bu mezonlar ilg'or pedagogik tajribalarni oddiy tajribalardan ajratish va uni avaylab yoyishga yordam beradi.

Ilg'or tajribalarni faqat viloyat yoki respublika bo'ylab izlab yurish shart emas. Har bir pedagogik jamoa o'z ishlarini ishlari bilan boshqalardan ajralib turadigan pedagoglar bo'ladi. Bu esa pedagogik jamoadagi muhitga ko'p jihatdan bogliqdir. Shu muhitni mo'tadillashtirib kerakli yo'nalishda berib yuborishda maktab rahbarlari, maktab metodika kengashining ham o'ziga xos ulushi bo'lishi tabiiy.

Pedagogik texnologiyani egallashdagi ikkinchi muhim bosqich o'qtuvchilarimizning pedagogik mahoratining muhim tarkibiy qismi hisoblangan pedagogik texnikani egallashdir.

Pedagogik mahorat o'z ichiga pedagogik texnikani oladi. Pedagogik texnika o'qtuvchiga ta'lim – tarbiya faoliyatida zarur bo'lgan umumiy pedagogik malakalar mazmunini o'z ichiga oladi.

Pedagogik texnikaning yana bir muhim tarkibiy qismi pedagogning mimik, planatomimik harakatlaridir. Aniq imo – ishora, yuz- ko'z, gavda harakati, ma'noli qarash, rag'batlantiruvchi yoki estehzoli tabassum pedagog ta'sir ko'rsatishda so'z bilan tushuntirishga qaraganda ancha samarali muomila vositasi bo'la oladi.

Pedagogik sezuvchanlik va fahm – farosat ham pedagogik mahoratni egallashda muhim ahamiyatga ega. Pedagogik ahamiyat pedagogik texnikaning eng muhim, nozik qismi hisoblangan so'z bilan ta'sir ko'rsata olishni egallashni taqazo qiladi. A.S.Makarenko «Mening tajribam haqida» ma'ruzasida yozgan ediki: «Men» bu yokka kel («Idi suda») deb aytishning 15 – 20 xil oxangini o'rganib olganimdan keyin, yuz, gavda, ovoz tuzilishidan 20 xil nozik farqlar bera bilishni urganib olganimdan keyingina haqiqiy murabbiyga aylandim».

Pedagogik texnologiya pillapoyalari sari intilayotgan o'qtuvchi uchun keyingi bosqich – pedagogik ijod qilishni bilishi kerak.

Pedagogik ijod – fan va sa'atning yaxlitligidan iborat faoliyat. Pedagogik ijod faoliyat sifatida yangilik yaratish bo'lib, o'zining takrorlanmas ijtimoiy mohiyati bilan ajralib turadi. Pedagogik ijodning o'ziga xosligi, takrorlanmasligi shundaki, uning mahsuli sifatida inson shaxsi shakllanadi.

Pedagogika fanida amaliy faoliyatni ilmiy ijoddan farq qilmok kerak. Ilmiy ijod jarayonida ta’lim – tarbiyaning avval noma’lum bo’lgan yangi konuniyatlarni ochilib, yangicha nazorat va uslubiy echimlar ishlanadiki, uning oqibatida hozirgi zamon maktabining murakkab muammolari echiladi, kelajakda uning rivojlanish istiqbollari belgilanishi mumkin. O’qituvchi faoliyatida ijod turli shakllarda va mazmunda namoyon bo’ladi. Shuning uchun ijodning bosqichlari to’g’risidagi masala qo’yilsa, xato bo’lmaydi.

Pedagogik ijod jarayonida ta’lim – tarbiyaga butunlay yangicha yondoshish ishlab chiqish, yangicha shakl, uslubiy vositalar yaratilishi: mavjud bo’lgan usul, vositalarni yangicha sharoitda qo’llanishini asoslanishi yoki ularni yangicha vazifalar talabi asosida takomillashtirish nazariy va uslubiy xulosalarni pedagogik jarayonga qo’llash kabi bosqichlarni o’z ichiga oladi.

Amaliy faoliyat bilan shug’ullanayotgan muallimlar uchun pedagogik ijodning eng oliy bosqichi ta’lim tarbiyani mutlaqo yangi, yuqori natija beruvchi shakllarni yaratishdir. Biz yangi texnologiya haqida fikr yuritar ekanmiz «pedagogik ijod» bilan «pedagogik mahorat» tushunchalarni ham o’zaro munosabatini ham tahlil kishimiz lozim. Bular bir biriga yaqin bo’lib, ammo ular mutlak teng emas. Mahoratli, o’z ishining ustasi deganda o’z kasbini mukammal o’rgangan o’qituvchi tushiniladi. Mahorat katta tajriba bilan chukur nazariy bilim zaminida shakllanadi. Ijodiy ishlash deganda har qanday yosh, hali pedagogik mahorat cho’qqisini egallamagan o’qituvchi tushinish mumkin. Ijodiy ta’lim – tarbiya sifatini yaxshilashga intiluvchi o’qituvchilarning izlanishlaridan ham iborat bo’lishi mumkin.

Pedagogik ijodning eng muxim sharti shu sohani bilish, tushini, uni sevish, unga jonkuyarlik tashabbus bilan yondoshidir. Shu bilan birga o’qituvchining yuksak umumiy madaniyatidir. Yuksak madaniyat keng tushuncha bo’lib, eng avvalo o’qituvchining chuqur bilim saviyasi, har tomonlama qiziqishlarini, yuksak aqliy rivojlanganligi, ijtimoiy faolligini, kamtarin, mexnat sevarligini, pedagogik odobini, jamoa va o’quvchilar bilan muomilasi, kelajakda ishonchini, xushchaqchaqligi kabi xislatlarining majmuasini o’z ichiga oladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. I.A.Karimov «Buyuk kelajak sari». Toshkent. «O'zbekiston», 1998yil
2. I.A.Karimov «Ma'naviy yuksalish sari». Toshkent, «O'zbekiston», 1998 yil
3. Barkamol avlod O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. Toshkent 1997 yil
4. N.S.Saidaxmetov. Pedagogik texnologiya tahlili, tarix mulohaza. «Ma'rifat» 1998 yil.

5. N.S.Saidaxmetov, A.Ochilov Yangi pedagogik texnologiya mohiyati. «Xalq ta'limi».
6. Ta'lim taraqqiyoti umumiy o'rta ta'limning davlat ta'lim standarti va o'quv dasturi, «Sharq nashriyoti, matbaa konserni». 1999 yil 3-son.
7. Ishmuhammedov R.J. “Inovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samadorligini oshirish yo'llari” Toshkent. 2004 y.
8. Nuriddinova M.I. Tabiatshunoslikni o'qitish metodikasi. Samarqand 2004 y.
9. Abdullaeva Sh.A., Axatova D.A., Sobirov B.B., Sitov S.S. O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi «Fan” nashriyoti.